

raules', 'junta deliberant', 'procés legal, plet' i altres, totes enterament jurídiques. Encara que hi ha hagut divergències entre els estudiosos sobre l'evolució semàntica concreta, i no s'hi ha dit l'última paraula, les conclusions a què vaig arribar en l'article PLAZO del DCEC/DECH segueixen essent vàlides i les més convincents.

No sembla pas que hàgim de partir de l'acc. 'junta deliberant palatina' (per més que així figuri en prestigiosos textos del llatí merovingi i carolingi), sinó que des de la idea d'opinió autoritzada', documentada en el llatí imperial, es passà fàcilment a 'voluntat, mandat, decret' (testificada pel *Capitulare de Villis* i en antigues fórmules: Du C., 347a) i 'pacte, conveni', que ja figura en Gregori de Tours i en els Juraments d'Eststrasburg («Et ab Ludher nul *plaid* nunquam prindrai, qui meon vol cist meon fradre Karlo in damno sit»), i fins en St. Isidor de Sevilla (per bé que del context d'aquest es pot deduir que *placitum* era ja tan a prop de 'manament de l'autoritat' com de 'lliure conveni', Du C., 346c). Altrament era possible així mateix, passar de 'acord, conveni' (acc. freqüent en el fr. arcaic: *St. Alexis, Roland, Wace* etc.) a 'paraules' (ja en el S. XIII fr. i molt sovint en francès mitjà), d'aquí 'discussió, disputa' (S. XIII), i en fi 'plet'.

Resten detalls per esbrinar (entre altres pot ser que també des de 'discussió' es passés a 'junta deliberant'), però sigui com vulgui, *PLACITUM* en aquesta esfera semàntica és un mot essencialment gal·licà i gal·lo-romànic. Fins l'it. *piato* 'plet', i abans 'cura, sollicitud', 'afet', 'ocasió', sembla que és forma molt antigament manllevada, si no del francès almenys del llatí carolingi; avui és un mot literari i no gaire freqüent, en lloc de *lite*, el terme d'ús general.

I és que hem de creure que, en rigor (fora del cast.-port. *plazo*, *pr-*), només en el Nord de França hi va haver una evolució popular del tot, i enterament autòctona. Car ni tan sols el cat. *plet* i l'oc. ant. *plag*/*plait* es poden mirar com a casos de descabdellament fonètic ben genuï en les dues llengües. Perquè, una de dues: o bé *PLACITUM* va conservar la *i* fins després de palatalitzar-se la *c*, i llavors el resultat no hauria pogut ser altre que cat. **plaude*, oc. **plazde* (compareu *LICITA* > *lleuda*, *lexda*, *ATXCEM* > *ACXTE* > *Aude*), o bé hi hagué una síncope **PLACTU*, antiquíssima i anterior a la palatalització de l'oclusiva *c*, suposició més que atrevida que ens obligaria a remuntar-nos fins a les primeres centúries del llatí imperial; i ni així no donaria un resultat satisfactori, com sigui que amb això no ens explicariem la sonora del fr. *plaidier*, oc. *plaidar*, *plajar*, *plaidajar*, cat. *pledejar*, *pledès*, ni la de les formes nostres arcaiques *pleids*, *pleidos*, *pleid*, *pled*, que hem documentat en escriptures dels segles XI-XII (cf. encara *pled*, S. XI, MiretS, *RHisp.* XIX, 11; *pleid*, a. 1248, PPujol, *l. c.*, 10.8): per al caràcter sistemàtic i etimològic de la *-d*, sense ultracorreccions encara en aquesta època, veg. la meua nota sobre les *Homilies* en el vol. LXIII del «Bull. Hispanique».

És clar, doncs, que no pogué haver-hi aqueixa antiquíssima forma sincopada **PLACTU*. I per consegüent

és forçós admetre que les formes cat.-occitanes foren imitades del Nord de França, seu cabdal de les institucions legals carolíngies. Només és que aquest manlleu o correntia es degué generalitzar entre nosaltres des d'una època molt remota, i així arribà a temps perquè el mot participés en l'evolució genuïna de l'antic diftong *ai* en català, i en la del grup *-jd-* > *-j-* en l'occità central. En efecte la *c*¹ en les dues llengües no segrega o allibera davant d'ella un element palatal, com ho fa en francès: *PACEM* > fr. ant. *paiz*, però oc. *patz*, cat. arc. *pad* (després *pau*); *VICINUM* > *voisin*, però *vezin*, *vei*; *RACEMUM* > *raisin* enfront de *ra(z)im*; i és que la sonorització de la *c* palatalitzada en català i en llengua d'oc, no es va produir fins quan la *c* ja no era gens palatal, o a penes, sinó un fonema alveolar (= *dž* o *dž*); i així un mot com *LICITA* o *PLACITUM* no podia ja seguir el camí de *FRIGIDA* > oc. *frejda* > *freja*.

En canvi, en la fonètica del Nord i Centre de França, tot és normal, car és sabut que davant de consonant sonora la desaparició de *s* es produïa des dels orígens literaris de l'idioma, i per tant **plaisd* va reduir-se immediatament a *plaid*: fou en aquell moment —o, millor àdhuc, quan en el N. encara es pronunciava **plaid*— quan van nacionalitzar el mot la nostra llengua i l'occitana. Des de l'ambient gal·licà el mot va arribar així mateix a l'Aragó, on quedà en la forma *pleito*, que d'allà es transmeté a Castella: això ens explica el restabliment de la sorda en aquesta variant, tan conforme a les tendències del dialecte aragonès: ho acaben de confirmar les formes com *pleit* documentada en el castellà del riojano Berceo, *pleyte*, *plete*, i d'altres, assenyalades per MzPi, i que detallo i comento en el meu article sobre PLAZO; també allà la invasió nòrdica es produí ben d'hora (*pleitu* etc., 1054-1062) i això explica que *ai* hi vagi passar a *ei* ajustant-se al sistema aragonès, i no es vagi quedar en la fase *fontaina*, *laido*, dels gal·licismes posteriors rebuts per Castella.

DERIV.: *Pledejar*: V. supra el testimoni del subjuntiu *pledeğ* en un doc. pobletà de 1149, però ja es troba des d'entorn de l'any 1100, *pledejar* en un doc. de la SdUrg. (*BABL* VI, 390), i en un del Pallars mitjà d'entre 1094 i 1110: «hec est convenientia quod facit Artall cum RBernard in MontCortés --- et convenit che li *pledeğ* lo termen de Castilgon» (MiretS, amb facsimil, *BABL* VII, 106); «sapiads, séig(n)er, que En Rabinat me *pledege* a gran tort», en un altre doc. de l'Alt Urgell de 1257-69 (PPujol, *l. c.*, 20.5); en el Cartoral de Vilafranca de Conflent (a. 1324) llegeixo «no sia destret de respondre em *pleyt* fora Vilafrancha» i «que *pleydejen* e puschen *pleydejar* homes de Vilafranca ---» (f° 3v^o, 4r^o). Grafiat amb *ay* només en *playdejen* (Ind. Pres. 6) en les *VidesR*, 49r2, n. 13, però el ms. antic d'aquesta obra ja conté força casos de confusió de *a* pretònica amb *e* a la manera oriental (*LleuresC*, 295, § 11), de manera que es tracta del fonema *ə*.

Els *Costi Tort*. és de les fonts on el diftong en el substantiu *pleyt* (allí repetidament) alterna en forma